

Endast självmord som misstänks bero på felbehandling bör lex Maria-anmälas

Endast självmord som misstänks bero på felbehandling bör vara lex Maria-ärenden. Själva plikten att anmäla självmord bör dock kvarstå. Den bör också utvidgas enligt det förslag som nu bereds inom Socialdepartementet. Detta ger kunskap om var, när och i viss mån hur självmord begås. Däremot bör bara ett begränsat antal självmord djupanalyseras och då av en utomstående expertgrupp och vara av hög kvalitet.

Den 1 februari 2006 infördes plikten att anmäla alla självmord som inträffar under pågående vård, eller inom fyra veckor efter vårdkontakt, enligt lex Maria. Många företrädare för vården har dock reagerat mot att just lex Maria används eftersom det är en lag som ska användas när misstag har begåtts.

Detta är fallet, uttryckt på författningsspråk, »om en patient i samband med undersökning, vård eller behandling drabbats av eller utsatts för risk att drabbas av vårdskada« (SOSFS 2010:4). Med vårdskada avses »lidande, kroppslig eller psykisk skada eller sjukdom samt dödsfall som hade kunnat undvikas om adekvata åtgärder hade vidtagits«.

HERMAN HOLM
överläkare inom psykiatri i Skåne
herman.holm@skane.se

JAN BESKOW
professor, psykiater;
vice ordförande i
suicidprevention Väst,
Göteborg

MARGIT FERM
ordförande i
Jönköpingskretsen
av Riksförbundet för
suicidprevention och
efterlevandestöd (SPES)

Foto: Colourbox

Händelseanalyser eller katastrofkommissioner har spelat en avgörande roll för det minskade antalet olyckor inom såväl vägtrafik som flyg. Samma radikala minskning av dödstalen är möjlig också vad gäller självmord, anser författarna.

Att använda lex Maria vid alla självmord ger, enligt många, intryck av att dödsfallen hade kunnat undvikas »om adekvata åtgärder hade vidtagits«. Men självmord kan ske trots korrekt och adekvat behandling.

Att osorterat rapportera alla fall av självmord som lex Maria-ärenden har vållat bekymmer. Många förvaltningar publicerar till exempel pressmeddelanden i samband med alla lex Maria-anmälningar, vilket sedan uppfattats som om vården misslyckats med att handla just »adekvat«.

Socialstyrelsen vill nu ta bort bestämmelsen att *alla* självmord som inträffat inom fyra veckor efter vårdkontakt ska anmälas enligt lex Maria. Självklart ska man dock även i framtiden anmäla självmord som man bedömer beror på misstag i vården, vilket vi tycker är utmärkt. Men följden blir dessvärre också att majoriteten av alla självmord inte kommer att registreras och analyseras, vilket vi menar är nödvändigt för att på sikt kunna få ner det fortfarande stora antalet självmord.

Det är alltså bra att lex Maria-instrumentet kommer att användas korrekt. Men det är olyckligt om vi samtidigt tappar möjligheten att samlas in fakta och kunskap

»Att osorterat rapportera alla fall av självmord som lex Maria-ärenden har vållat bekymmer.«

om självmord – något som också patient- och anhörigföreningar har fört fram. Ett självmord drabbar anhöriga och närstående mycket hårt.

I utredningen »Händelseanalyser vid självmord inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten« (SOU 2010:45) föreslår faktiskt utredarna att alla självmord som inträffar i vården, eller inom sex månader efter sista vårdkontakt, ska anmälas. Därutöver ska socialtjänsten anmäla självmord hos personer som »haft kontakt« eller kunnat »komma i fråga för insatser«. Det föreslås också att det alltid ska göras en händelseanalys.

Remisstiden för detta förslag gick ut 15 februari 2012. På webben kan man se att en mycket stor mängd remissvar kommit in. Enligt Socialdepartementet är förslaget under beredning, och regeringen har inte lagt någon proposition i höst. Kanske kommer den våren 2013?

Varför föreslås då fortsatt anmälan av självmord? Anta-

let dödsfall i trafiken låg på 1960-talet på cirka 1 035 per år. Något fler uppges i dag avlida som följd av självmord; i genomsnitt 1 500 per år de senaste tio åren (säkra och osäkra fall). År 2011 avled 1 378 personer som följd av självmord. Detta är fullständigt oacceptabelt. Efter stora satsningar på trafiksäkerhet, forskning och omfattande investeringar ligger antalet trafikdöda nu på omkring 300 per år (280 år 2010; 294 år 2011). Samtidigt ligger antalet självmord per år kvar på ungefär samma nivå som på 1960-talet.

Händelseanalyser eller katastrofkommissioner har spelat en avgörande roll för det minskade antalet olyckor inom såväl vägtrafik som flyg. Samma radikala minskning av dödstalen är enligt vår uppfattning möjlig också vad gäller självmord. Liksom vid trafikolyckor är bakgrunden till självmord mer komplex än vi hittills har förstått, och skeendet är ofta mycket snabbt. Plikten att anmäla självmord bör därför kvarstå. Anhörigas roll i detta arbete kan inte nog understrykas.

Internationella erfarenheter visar dock att resultatet blir ganska magert om den institution som drabbats själv genomför analysen. De goda resultaten kommer först då analysen utförs av utomstående expertgrupper.

Självmorden bör således anmälas för att man ska kunna studera var och under vilka omständigheter de begås men kvalificerade analyser bör begränsas till ett urval och vara av hög kvalitet. Detta ger ett bättre resultat, med totalt mindre arbetsinsats.

■ *Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.*